

Volens hac similitudine Christus solutionem suam confirmare, suos discipulos tanquam veteres, & legis vetustati assuetos, absoluit à tantis oneribus ieiuniorum & abstinentiæ, sed illos paulatim nouę legis moribus & disciplinis assuescere, vsque ad Sancti spiritus missionem: quia nemo facillè veteres deserit mores, quoniam si quis veterem velit vestem refarcire, pannum etiã veterem affuit illi: quòd si nouum assueret, maius foramen fieret. Vt etiam nec vinum nouum in vtres veteres infundit, ne virtus noui vini rumpat vasa, & effundatur vinum. Sic nec discipuli veteres adhuc, & legis veteris addicti, adhuc imbecilles, nouę verò legis capaces, dissoluantur & desperent, nec vini noui, nouaq; virtutē ferre queant: sed paria paribus, & lac paruulis concedatur. Pro eo autem quod ait commissuram, Græci dicunt ἐπιβλυμα, quod magis auctarium significat, & additamentum, quàm commissurã, quę Græcè ἐπιφύση diceretur.

## CAPVT SEXTVM.

Christus discipulos spicas sabbato vellentes excusat: aridam manum in sabbato curat: Apostolos in monte nominatim vocat, quos à monte descendens, cum plerisq; alijs docet beatitudines: quibus subdit plurima & consilia, & præcepta euangelica, per quasdam similitudines non impertinentes.

**F**† *Actum est autem in sabbato secundo primo, cum transiret per sata, vellebant discipuli eius spicas, & manducabant, confricant es manibus. Quidam autem Phariseorum dicebant illis: Quid facitis quod non licet in sabbatis? Et respondens Iesus ad eos dixit: Nec hoc legis quod fecit David, cum esuisset ipse, & qui cum illo erant: quomodo intrauit in domum Dei, & panes propositionis sumpsit, & manducauit: & dedit his qui cum ipso erant, quos non licet manducare, nisi tantum sacerdotibus? Et dicebat illis: Quia dominus est filius hominis, etiam sabbati.*

† Matth.  
12. a.  
Marc. 2. d.  
Leui. 23. b.  
De cōsec.  
dist. 5. ca.  
Discipu-  
los.  
† 1. Regū  
21. b.  
Matt. 12. a  
Marc. 2. g

Græcè Δευτεροπρωτον, id est, secundo à primo, dies fo-

lennis Paschæ. Hebræis primum ac principale, dicebatur sabbatum: Durabat autem huiusmodi sollemnitas à sabbato illo Phaschæ in aliud sabbatum, quod dicitur secundo primum, hoc est, secundo loco primum ac principale: quia tanræ solënitatis erat, quantæ magnum sabbatum, quemadmodum dicitur Exod. 12. ☿ Dies prima erit sancta atq; solennis, & dies septima eadem festiuitate venerabilis, incidebatq; semper eiusmodi festiuitate mense nouorum. Quod ergo ait Lucas: Factum est in sabbato secundo primo, sensus est: contigit in octaua die sollemnitis Paschæ, quæ celebris est Iudæis, vti & Pascha, vt discipuli transirent per sata, spicasq; iam penè maturas manibus confricarent, & manducarent. Incidit enim, vt diximus, Paschæ sollemnitas mense nouarum frugum. 13. die inquam mensis Aprilis, octaua verò Paschæ. 20. die eiusdem. De hoc autem discipulorum facto vide Matth. 12.

☿ Exodi.  
12. c.

† Matth.  
12. b.  
Marc. 3. a.  
Infr. 14. a.

*Factum est autem & in alio sabbato, vt intraret in synagogam, & doceret, & erat ibi homo, & manus eius dextera erat arida. † Observabant autem scribæ & Pharisei si in sabbato curaret, vt inuenient vnde accusarent eum. Ipse verò sciebat cogitationes eorum, & ait homini qui habebat manum aridam, Surge, & sta in medium. Et surgens stetit, Ait autem ad illos Iesus. Interrogo vos, si licet sabbatis benefacere, an male? animam saluam facere, an perdere?*

† Matth.  
12. b.  
Marc. 3. a.

*Et circumspiciens omnibus, dixit homini: † Extende manum tuam. Et extendit, & restituta est manus eius. Ipsi autem repleti sunt insipientia, & colloquebantur ad inuicem, quidnam facerent de Iesu.*

Vide hæc Matth. 12. apprimè enarrata. Quod autem ait Lucas: Silicet sabbatis curare, Græca habent τi, id est, quid, vt sit sensus: quid licet sabbatis, id est, diebus festis benefacere, an male? Interpres verò legit τi, id est, si: quemadmodum legitur Matth. 12.

† Matth.  
10. a  
Marc. 3. b  
Act. 2. c.

*Factum est autem in illis diebus, exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei. Et cum dies factus esset, vocauit discipulos suos, † & elegit duodecim ex ipsis, quos &*  
Aposto-

*Apostolos nominauit, Simonem, quem cognominauit Petrum, & Andream fratrem eius, Iacobum & Ioannem, Philippum & Bartholomæum, Mattheum & Thomam, Iacobum Alphæi, & Simonem qui uocatur Zelotes, & Iudam Iacobi, & Iudam Iscarioten, qui fuit proditor.*

Hic nobis orandi formam præscribit Christus, ut magnum quid aggressuri, ipsum imitemur. Volens enim Apostolos duodecim ex plurimis sequentibus seligere, patrem orat, non pro se, qui non ignorabat quid esset facturus, sed pro Apostolis suis, tanquam aduocatus iam à Deo nobis constitutus, & quanto sublimiora rogat, tanto petit sublimiorem ad orandum locum. Principes igitur orbis electurus, montem ascendit, pernoctat orans, & die facto, quos nouit digniores, elegit. Nec Iudam respuit, ut qui tunc bonus erat, illi seruiret, donec malus efficeretur. Qui autem diuitias, honores, & officia rogant, ima petunt, non montes, & Dei speculationem. Quorum meminit Apostolus. Coloss. 3. Quæ sursum sunt, sapite, & non quæ super terram. Et Philipp. 3. Gloria in confusione eorum qui terrena sapiunt. Cætera Matth. 10. & Marc. 3. patent.

*Et descendens cum illis, stetit in loco campestri, & turba discipulorum eius, & multitudo copiosa plebis ab omni Iudæa & Ierusalem, & maritima & Tyri, & Sidonis, qui uenerant ut audirent eum, & sanarentur à læguoribus suis. Et qui vexabantur à spiritibus immundis, curabantur. Et omnis turba querebat eum tangere, quia uirtus de illo exibat, & sanabat omnes.*

† Matth.

4. 2.

Marc. 3. b

Ioan. 6. 2.

Christus relictis turbis in imo, ad sublimia discipulos ducit, cum quibus in excelsis selectis, ad turbas in sublimi descendit sublimiorum incapaces. Nempe in excelsis infirmi non sunt, sed in infirmis, quos, ut descendit, inuenit, & sanauit, qui semper humiles sanare paratus est: ex quo diuina exit uirtus, tangentes eum, & corpore & spiritu sanat.

*Et ipse eleuatis oculis in discipulos, dicebat: Beati pauperes, quia uestrum est regnum Dei. † Beati qui nunc esuritis, † Isa. 65. 2.*

Bb 4

quis

† Isa 61. 3.

† 23. 9. 4.

cap.

Quod

Christus.

Matt. 5. a.

Iaco. 4. c.

† Mat. 5. a.

1. Pet. 4. c.

quia saturabimini. † Beati qui nunc fletis, quia ridebitis. † Beati eritis cum vos oderint homines, & cum separauerint vos, & exprobrauerint, & eiecerint nomen vestrum tanquam malum propter filium hominis. † Gaudete in illa die & exultate, ecce enim merces vestra multa est in celo. Secundum hæc enim faciebant prophetis patres eorum.

Has beatitudines plerique ab his, quæ Matthæus in monte dicit, prædicatas dicunt diuersas, quòd illas ad perfectiorem hominum statum spectare doceret Apostolos: has verò ad communem hominum vitam & conuersionem, quæ solùm sunt quatuor, per quas quatuor virtutes Cardinales docebat, super quas hominum vitam, quemadmodum super cardinem ostium, voluit. Prima temperantiæ aptatur, cuius est superflua refecare. Secunda iustitiæ, quæ castigat corpus, & in seruitutem redigit. Tertia prudentiæ, quæ præligit gaudium futurum. Quarta fortitudini, quæ circa difficillima versatur. De quibus Sapi. 8. Sobrietatem & sapientiam docet, & iustitiam, & virtutem, quibus nihil est vtilius in vita hominibus.

† Amos.

6. a.)

Ecccl. 31. a.

Isa. 65. c.

† Veruntamē vae vobis diuitibus, qui habetis consolationem vestram. Vae vobis qui saturati estis, quia esurietis. Vae vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. Vae cum benedixerint vobis omnes homines: secundum hæc enim faciebant pseudopphetis patres eorum.

Præter verba Matthæi, qui benedictiones annumerat, quæ eos manent qui pro Christo male afficiuntur, annumerat hoc loco Lucas eorum maledictiones, qui bonis fruuntur omnibus, nihilque aduersi interim ferunt. Magnum enim reprobationis indicium doctores sancti ponunt, cum prospera omnia succedunt, aduersi autem nihil: & hoc certè verum, siquidè verum est quod scribitur Acto. 14. Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. Et Iudith. 8. Per multas tribulationes transierunt fideles omnes qui Deo placuerunt.

† Mat. 5. g

Sed vobis dico qui auditis: † Diligite inimicos vestros: benefacite his qui oderunt vos. Benedicite maledicentibus vobis:

vobis: & orate pro calumniantibus vos. † Et qui te percutit in maxillam, præbe illi & alteram. Et ab eo qui aufert tibi vestimentum, etiam tunicam noli prohibere. Omni autem petenti te tribue, & qui aufert quæ tua sunt, ne repetas. † Et prout vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis similiter. † Et si diligitis eos qui vos diligunt, quæ vobis est gratia: nam & peccatores diligentes se diligunt. Et si benefeceritis his qui vobis benefaciunt, quæ vobis est gratia: siquidem & peccatores hoc faciunt.

† Mat. 5. f

1. Cor. 6.

b.

Ro. 12. d.

† Mat. 7. c

† Tob. 4.

c.

Mat. 5. g.

Multi putabant beneficijs solùm inimicos esse diligendos, & beneficos beneficijs cumulâdos: at quia hæc non sunt virtutis, sed naturæ, ideo ad virtutem nos incitans Christus, ostendit non sufficere nobis non odisse inimicos, sed dilectione erga eos affici oportere. Quinam verò dicantur inimici, quos iussi sumus diligere, ne factis tantùm, an verò adiuncta etiam animi in eos affectione, & nunquid hoc fieri possit? Respondet Basilus Magnus Interroga. 176. Regulæ breuio. Inimici proprium est nocere & insidiari. Quicumq; itaq; quocunque modo alicui nocet, ipsius ritè inimicus appellari potest: præcipuè autem qui peccatum committit. Nā quantum in ipso est, varijs modis nocet, & insidiatur ei qui cum viuuit, aut consuetudinem habet. Quoniam autem homo constat ex animo & corpore, quod quidem ad animum attinet, eos qui huiusmodi sunt, diligemus, castigando, admonendo, & omnibus modis ad sanitatē reuocâdo: quod verò ad corpus pertinet, beneficijs eos subleuando, cùm aliqua re egeant, earum quæ sunt ad vitam necessariæ. Hæc ille, & multo plura, ibid.

† Et si mutuum dederitis his à quibus speratis accipere quæ gratia est vobis? nam & peccatores peccatoribus fœnerant, ut recipiant æqualia. Veruntamen diligite inimicos vestros: benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes, & erit merces vestra multa, & eritis filij altissimi, quia ipse benignus est super ingratos & malos.

† Exod.

12. d.

Deu. 15. b

De vsur.

capite.

Consu-

luit.

Cum dicit, peccatores peccatoribus fœnerantur, Græcè est δανίζουσιν, quod significat & ad vsuram dare, suo fœnerari, & simpliciter mutuū dare: quomodo hic abfque dubio vertitur. Vult enim hoc loco Christus inci-

tare Christianos non ad mutuam dandum simpliciter, etiam si recepturos se principale non sperant: quandoquidem etiam peccatores & gentiles inter se mutuam dant sine ullo fœnore, & sine vlla spe recipiendi. Christi autem veros discipulos hac re præstare oportet, vt proximorū necessitati occurrant & subueniant, etsi nunquam mutuū ipsum recipere sperēt. Nā paulo pōst propter eos quibus tāta non est charitas, vt vlla sua iactura fratribus subuenire velint subdit: Mutuū date, nihil inde sperātes: vbi pro sperātes, Græcè est ἀπὸ τῆς ἐλπίδος, id est, ab ipso, seu propter ipsum mutuū ultra illud sperātes.

† De reg. † Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est.  
iu. ex. ca. † Nolite iudicare, & nō iudicabimini: nolite cōdemnare, et  
Estote. † Non cōdemnabimini. Dimittite, & dimittentur vobis. Mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & superfluentem dabunt in sinum vestrum. Eadem quippe mensura qua mensi fueritis, remetietur vobis.

† Mat. 7. a  
Mar. 4. c

Dei proprium est misereri, non vindicare: ideo vult nos Christus ad misericordiam assuescere, & vitandam vindictam: quoniam vt Iacob. 2. Iudicium sine misericordia illi, qui non facit misericordiam. Sic nec alterum cōdemnemus, nisi velimus cōdemnari, iuxta dictum Pauli 1. Cor. 11. Si nos ipsos diiudicemus, non utique iudicemur. Sed & offensas remittere nos vult proximis, vt nobis à Deo nostræ dimittantur. Et alijs dare, vt & nobis donetur mensura plena, pro dimidia mensura superfluentem, pro plena: & pressa ac coagitata, pro semipressa vel semicoacta. Vnde adhibet mēsuras quas nobis promittit, si alijs etiā minores impettiamur: pro quibus reddet vnicique secundum opera eorum, siue mente, siue lingua, siue manu gesta sint, iuxta Paulū 2. Cor. 5. Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis, pro vt gessit, siue bonum, siue malum. Ita si fuerimus alijs misericordes, similiter nobis misericors erit dominus, sin aut immisericordes, Deus quoque seuerus erit nobis, vt vnusquisque præmium recipiat æternum secundum temporale meritum.

† Matth.  
15. b.

Dicebat autem illis & similitudinem: † Nunquid potest cæcus

*cæcus cæcum ducere? nōne ambo in foueam cadunt. † Non est discipulus super magistrum: perfectus autem omnis erit, sicut sicut magister eius.*

† 6. q. 1. ca.  
Sacerdo-  
tes.

Cæcus hoc loco non tam ignorans dicitur, quàm qui de industria salutis suæ necessaria vult ignorare. Quod si qui eiusmodi est, viam præire vult alteri, necesse est vt in barathrum & præcipitium æternæ damnationis vterque incidat. Quod autem sequitur: Non est discipulus super magistrū, tractatū est Mat. 10. sed alia ratione ibi adducitur à Matthæo, quā hic à Luca, vt ibi videbis. Hic autem generaliter nonnullorū discipulorū arrogantia dānat Christus, qui sapientes plus quā oportet, aduersum magistros inolefcūt, superiores se illis arroganter existimātes: quibus satis esse docet, si ad magistri perfectionem accedant. Quod verò ait Lucas: Perfectus oīs erit, Græcè est πᾶς, id est, oīs. Puto autē τὸ πᾶς vsurpari ἀγτὶ τὸ ὄλου, & omnis pro totus, ne putes hic significare quēlibet, aut vnūquenque. Sic Cic. dixit tota mēte, atq; omni animo intueri aliquē. Pro vocabulo autem perfectus, Græcè est κατὰ ἕκαστον, qđ significat omnibus numeris et partib⁹ absolutū.

Mat. 10. e.  
Ioan. 13. d.  
& 15. f.

† Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem que in oculo tuo est, non consideras? Aut quomodo potes dicere fratri tuo: Frater, sine eijciam festucam de oculo tuo, ipse in oculo tuo trabem non vides? Hypocrita, eijce primum trabem de oculo tuo, & tunc perspicies vt educas festucam de oculo fratris tui.

† Matth.  
7. a.

Odiū enim ira est inueterata. Quantum autem distat festuca à trabe, tantum distat ira ab odio: ergo ira peccans, non est odij arguendus. Ergo conscius sibi maiorū delictorum, & grauissimorum, debet sibi prius à grauius temperare, quàm in alijs minora reprehendere. Hūc enim absque morbo esse oportet, qui aliorum vulnera curare satagit, alioquin illi dicitur: Medice cura te ipsum: cum turpe sit doctōri, cum culpa redarguit ipsum. Cætera Matth. 7.

† Non est enim arbor bona, que facit fructus malos: neque arbor mala, faciens fructum bonum. Vnaqueque enim arbor de fructu suo cognoscitur. Neque enim de spinis colligitur ficus, neq; de rubo vindemiāt uua. Bonus homo de bono thesaurō

† Matth.  
12. c.

sauro

*sauro cordis sui profert bonum, & malus homo de malo thesauro profert malum. Ex abundantia enim cordis os loquitur.*

Rubo & tribulo notat hypocritas & hæreticos, qui suis aculeis pungere & sauciare solent incautorum animas & mentes suis verborum blanditijs: ficus autem & vna, sunt dulcedo & feruor diuinæ dilectionis, quæ nec in hæreticorum aut hypocritarum verbis quærere oportet. Ex quibus infert, non esse quærendum bonum fructum in malis arboribus, hæreticis inquam & hypocritis. De quibus in Epistola Iudæ: Hi sunt arbores autumnales, infructuosæ, bis mortuæ, eradicatæ. Bona ergo arbor fructus bonos ex natura facit, & mala malos contra naturam: quoniam vtraque ad bonum condita est. Arbor quippe, homo est, fructus autem, opus eius. Quod si operator ex opere agnoscitur bonum opus bonum quoque arguit operatorem. Oris verò locutione non solum quæ agitur, sed & quæ cogitantur, Christus voluit significare, quæ nõ minus inter arboris fructus, quàm opera reputantur.

*Quid autem vocatis me domine domine, & non facitis quæ dico: † Omnis qui venit ad me, & audit sermones meos, & facit eos, ostendam vobis cui similis sit. Similis est homini ædificanti domum, qui fodit in altum, & posuit fundamentum supra petram. Inundatione autem facta, illisum est flumen domui illi, & non potuit eam mouere: fundata enim erat supra firmam petram. Qui autem audit & non facit, similis est homini ædificanti domum suam supra petram sine fundamento, in quam illisus est fluuius, & continuo cecidit, & facta est ruina domus illius magna.*

‡ Matth. 7. d.  
Rom. 2. d  
Iacob. 1. d

Itaque neque sola fides sufficit ad æternam vitam, nisi & vita cõformis & fide digna addatur: iuxta Iacobi dictum cap. 2. Sic & fides, si non habeat opera, mortua est. Nec igitur omnis qui in Christum credit, inuocans dominum, nisi etiam præcepta quæ dicit, impleat, regnum cœlorum ingredietur. Similiter nec vita fidelibus conformis, vt quorundam fortè hæreticorum, nisi fidem integram inuiolatamque seruauerint, meretur vitam æternam.



eternam: quandoquidem appellare dominum, fidei tantum est, facere verò quæ dicit, operis: vt nec alterum separetur ab altero. Horum vtrunque similitudine probat architectorum, quorū, prior & sapiens fundat domū supra firmam petram, supra quam fundata est ecclesia, nec descendit ab illa, quacūq; tentatione ingruente, nec ab illa semoueri potest, vsque adeò adhærescit illi. Alter autem tanquam stultus ecclesiæ, petram non curat, & sic tanquam in arena fundatus, minima quaque tentatione, & gloriæ vento inanis, deturbatur ad ima: & fit illius ruina magna, vtpote à fide in hæresim, qua nulla est ruina maior.

## CAPVT SEPTIMVM.

Ingressus Capharnaum christus, Centurionis fidem admirans, seruum eius sanat, viduæ filium iuxta Naim suscitatur, Ioannis discipulos erudit, Iudæos illius verbis insultantes confutat, à peccatrice pedes vntus, Simonem murmurantem ex proposita illi parabola confirmat.

**C**um autem impleisset omnia verba sua in aures plebis, intrauit Capharnaum. † Centurionis † Matth. 8.a. autem cuiusdam seruus malè habens, erat mortuus, qui illi erat preciosus. Et cum audisset de Iesu, misit ad eum seniores Iudeorum, rogans eum vt veniret, & saluaret seruum eius. At illi cum venissent ad Iesum, rogabant eū sollicitè, dicentes ei: Quia dignus est vt hoc illi præstes. Diligit enim gentem nostram, & synagogam ipse edificauit nobis. ¶ At cum iam non longè esset à domo, misit ad eum Centurio amicos, dicēs: Domine, noli vexari.

Quod autem Matthæus ait accessisse ad Christum Centurionem, Lucas autem non accessisse, sed seniores rogatum misisse, nulla ob id est discordia. Matthæus enim accessisse ait, quomodo vulgò dicimus: Qui per alium facit, per seipsum facere videtur. Hic autem infirmus, quem τῷ ἰδῶ Matthæus vocat, Lucas modò δούλου, id est, seruum vocat, modò τῷ ἰδῶ, id est, puerum.